

Paremmiin sanoen

Tässä osastossa esitetään julkisuudesta poimittuja kielivirheitä ja tyylikömpelyyksiä lyhyesti perusteltuine korjausehdotuksineen

»saatoin kestitä tuomaria hyvällä *Montrachet'llä* ja vielä paremmalla *Mouton Rotschildillä*.» (V. 1956 ilmestyneestä suomennosnovellista.) Ensinmainittua viinilajinnimeä, oikeastaan paikannimeä, on suomessa tietenkin käsiteltävä takavokaalisena, koska siinä *o:n* ja *a:n* ohella on vain puolueeton etuvokaali *e*, joka yksinään ei voi muuttaa sanaa etuvokaaliseksi. Jälkimmäistäkään viininnimeä, joka alkuaan on henkilönnimi, on tuskin syytä suomalaisessa tekstissä tajuta yhdyssanaksi, jonka jälki-osa olisi etuvokaalinen »schild». Näin ollen suositeltavat adessiivit kuuluvat *Montrachet'lla* ja *Rotschildilla*. — Samassa suomennoksessa kuin nuo viininnimet esiintyy ilmaus »*nancyläi-*

sessä sairaalassa». Kun ranskalaisen kaupungin nimi Nancy ääntyy karkeasti selittäen »nangsii», on tuo taivuteltu suomalainen johdannainen tietysti oleva takavokaalinen *nancylainen*.

*

»Etelä-Saimaan ammattioppilaitoksen kuntainliitto kutsuu täten Suomen *arkkitehtejä* Lappeenrantaan rakennettavan ammattioppilaitoksen suunnittelukilpailuun.» (Ilmoitus sanomalehdissä 11. 6. 56.) Hyvin usein näkee lainasanaa *arkkitehti* tuohon tapaan taivutettavan etuvokaalisena, ikäänkuin kysymyksessä tajuttaisiin olevan yhdyssana, jonka perusosana olisi sana *tehti*. Kun tuollaista sanaa

ei kuitenkaan ole olemassa, on täysi syy käsittää *arkkitehti* suomessa yhdistämättömäksi sanaksi ja taivuttaa sitä oman kielemme vokaalisointusääntöjen mukaisesti takavokaalisena. Sanottakoon ja kirjoitettakoon siis *arkkitehteja, arkkitehtina, arkkiteheilla* jne. Tämäntapaisista asioista julkaisiin perusteellisempi selvitys lehdesämme v. 1946 s. 79—.

*

»Marsalkka . . . kävi Leninin ja Stalinin museoleumissa . . . mutta ei kiinnittänyt mitään huomiota *viimeksimainitun*, jonka valtopoliittisia pyrkimyksiä . . . hän oli aikoinaan asettunut uhmaamaan, *palsamoituun ruumiiseen*.» (Pääkaupungin lehden uutisesta 5. 6. 56.) » . . . yleisporvarillisen *vaaliliiton*, jossa olisivat mukana kaikki ei-sosialistiset puolueet, *syntymiselle* ei ole edellytyksiä eräiden ryhmien kielteisen kannanoton vuoksi.» (Erään puolueen julkilausumasta 19. 6. 56.) Jokainen lukija varmaan ilman muuta huomaa edellä siteerattujen virkkeiden kömpelyyden, joka aiheutuu siitä, että molemmissa niistä on genetiiviattribuutti vastoin kielemme luonnetta erotettu pääsanastaan, jopa kokonaisella sivulauseella. Tällaisissa tapauksissa suomalainen virke on rakennettava toisin. Jälkimmäisessä virkkeessä korjaus voidaan saada aikaan esim. sanomalla näin: yleisporvarilliselta *vaaliliitolta*, jossa olisivat mukana . . . puolueet, *puuttuvat edellytykset* jne. Ensimmäisessä virkkeessä tuo hankaluus olisi kierrettävissä muovaamalla sanottava esim. tällaiseksi: . . . ei kiinnittänyt mitään huomiota *viimeksimainitun palsamoituun ruumiiseen* — *Stalinin* valtopoliittisia *pyrkimyksiään* . . . hän oli aikoinaan asettunut uhmaamaan.

*

»*Tuskin* on luultavaa, että SAK:n johto *yhtä vähän* kuin jäsenten enemmistö tietten tahtoen haluaa järkyttää koko yhteiskunnan perusteita.» — »Yksityinen maanomistushan *ei* kerta kaikkiaan *sovi* kommunistiseen järjestelmään *yhtä vähän* kuin siihen sopii esim. sanan ja ajatuksen vapaus.» (Helsingiläislehden artikkeleista 5. 6. 56.) Vähäinenkin harkinta osoittaa, että olisi selvempää vaihtaa kummasakin noista virkkeistä sanat »yhtä vähän» sanoiksi *sen paremmiin*. Jos taas halutaan sisällyttää nuo »yhtä vähän»-rakenteet, on edellisen virkkeen päälauseesta jätettävä pois sana »tuskin» ja jälkimmäisen virkkeen päälauseen kielteinen predikaatti »ei . . . sovi» muutettava myöntäväksi: maanomistushan *sopii* kerta kaikkiaan jne.

*

»heitä *kiinnosti etupäässä* heidän lapsensa, kahden palvelustyttönsä *edesottamukset* ja tilapäinen . . . häväistysjuttu.» (Kaunokirjallisen teoksen v. 1956 ilmestyneestä suomennoksesta.) Kömpelö, kielemme luonteelle vierastyypinen, joskin vanhastaan yleinen yhdyssana »edesottamus» näkyy viime aikoina joskus korvatus johdannaisella *ryhtymys*, ja tämä uudisluomus tuntuu tyyliarvoltaan sopivan korvaamaan tuon hiukan halvaksivasävyisen käännöslainan. Jos vielä turhan kirjallismakuinen »etupäässä» vaihdetaan samaa merkitsevään, luontevampaan puhekielen ilmaukseen ja predikaatin kieliopinvastainen yksiköllisyys muutetaan monikoksi, tuo käännösvirke kuuluisi: *heitä kiinnostivat enimmäksään* heidän lapsensa, kahden palvelustyttönsä *ryhtymykset* jne.

*

»Iisalmella on täytynyt joskus mie-
polvia sitten elää *miehen*, jolla *ovat*
olleet räpylät ainakin sormien välissä.»
(Kansatieteellisestä tutkielmasta.)
Kun sekä puheenaoleva mies että hä-
nen räpylänsä tässä yhteydessä ovat
spesiekseltään indefiniittiset, olisi ol-
lut sanottava: . . . on täytynyt . . .
elää *mies*, jolla on ollut rä-
pylät jne. Näistä usein käsittelemis-
tämme lauseopin asioista ks. esim.
Vir. 1944 s. 463 ja siellä annettuja
muita viittauksia, Vir. 1945 s. 118.

*

». . . annoit *ensimmäisen nikkarin-
hyväkkään* ajaa häikäilemättömästi
päällesi avoimella kadulla . . . »
(Ruotsista suomennetusta romaa-
nista.) Ruotsia osaamaton suomalai-
nen ei kai oikein tajua, mitä tässä
on tarkoitettu. Suomeksi nim. vas-
taava ajatus on totuttu ilmaisemaan
esim. näin: annoit *min k ä t a h a n s a*
nikkarin ajaa jne. (ruots.
'den första bästa snickaren').

*

». . . pyritään siihen, että jokainen
ylioppilas *laittasi* lakin päähänsä täs-
mälleen klo 12 . . . » (Eräästä ylioppi-
laiden julkaisusta.) Sivistyneessä yleis-
kielessä ei pitäisi syrjäyttää puheena-
olevan laatusissa tapauksissa ikivan-
hoista ajoista käytettyä verbiä
p a n n a. Nykysuomen sanakirja lei-
maa täysin aiheellisesti edellä siteera-
tussa lauseessa esiintyvän »laittaa»-
verbin merkityksen murteelliseksi. Ks.
myös Vir. 1939 s. 525.

*

»Mustat *miehet valkoisine takkeineen*
palvelivat nokkelina.» (Alkuperäisestä
suomenkielisestä matkakuvauksesta.)

Kunnollisessa suomen kielessä ei ole
olemassa komitatiiviattribuuttia. Täs-
sä tarkoitettu ajatus olisi suomeksi:
Mustat *valkotakkiset* miehet jne. Ks.
Vir. 1947 s. 411—416, Vir. 1949 s.
170—173, Vir. 1950 s. 362—363.

*

»Ants oli kulkenut ääneti ja *sul-
jettuna*, yhteenpuristetuin huulin, *pu-
humatta* hänelle *tuskin* sanaakaan.»
(Suomennosromaanista.) Passiivin
partisiippi »suljettu» on suomalaiselle
tässä tarkoitettussa merkityksessä outo.
»Puhumatta» ei sovi loogisesti yhteen
»tuskin»-adverbin kanssa. Virke kuu-
luisi kohennettuna esim. seuraavasti:
Ants oli kulkenut ääneti ja u m p i
m i e l i s e n ä, huulet yhteenpuris-
tettuina, p u h u e n h ä n e l l e t u s -
k i n s a n a a k a a n (tai: p u h u m a t t a
h. j u u r i s a n a a k a a n).

*

». . . kysymys on laaja, ja *kaikki*,
mitä sen yhteydessä mahdollisesti ta-
pahtuu tai *ei tapahdu*, *ei ole* meidän
toiveittemme . . . varassa.» (Maaseu-
tulehden pääkirjoituksesta kesäkuussa
1956.) Kirjoittaja on tullut sanoneeksi
muuta, kuin mitä on tarkoittanut.
Selvennettynä hänen ajatuksensa olisi
kai tämäntapainen: . . . m i k ä ä n,
mitä sen yhteydessä . . . tapahtuu tai
o n t a p a h t u m a t t a, ei ole mei-
dän toiveidemme varassa.

*

»hän (englantilainen tuomari) oli
pukeutunut karpännahkakauluksella *va-
rustettuun* punaiseen viittaan.» (Kään-
nösnohellista.) Kömpelö käännöksen
tuntu vähenee, jos sanotaan: Hä-
nellä oli y l l ä ä n k ä r p ä n n a h -
k a k a u l u k s i n e n p u n a i n e n v i i t t a .